

А. М. Герасимович

д.е.н, професор кафедри менеджменту банківської діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Н. А. Морозова-Герасимович

к.е.н., сертифікований аудитор

МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ БАНКІВСЬКИХ ІННОВАЦІЙ

Анотація. Розкрито механізм взаємозв'язку економічної ефективності банківських інновацій з їх класифікацією, визначенням об'єктів обліку та системи рахунків для відображення інноваційної діяльності кредитної установи.

Ключові слова: банки, інновації, класифікація, об'єкти обліку, рахунки.

Постановка проблеми. Фінансова криза, що охопила банківську систему України викликала не тільки різке зростання збитковості, але й втрату довіри вкладників та розорення і ліквідацію понад третини українських банків. В зв'язку з цим, особливого значення, набуває дослідження можливостей українських банків в контексті прискорення виходу із діючої фінансової кризи в якій вони знаходяться, за рахунок впровадження інновацій, що одночасно вимагає вдосконалення обліку нових процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науково-теоретичні та методичні засади інноваційної діяльності банків висвітлені в працях таких зарубіжних та вітчизняних вчених як Й. Шумпетер [1], С. Єгоричева [2], І. Карчева [3], Г. Осовська [4], О. Петрук, Заводовська Л.А [5], Л. Примостка [6], та інші. Незважаючи на це, питання інноваційної діяльності банків, особливо з врахуванням глобалізації економіки, вимагають постійного вдосконалення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття:

Недостатньо розробленими є питання облікової класифікації інновацій та визначення об'єктів обліку, як основи формування інформації про інноваційну діяльність банку.

Формулювання мети і завдання дослідження полягає в обґрунтуванні необхідності пошуку і розробки нових механізмів і методів, включаючи бухгалтерський облік, для впровадження інновацій в банківську систему нашої держави.

Виклад основного матеріалу. Розвиток в умовах сучасного постіндустріального суспільства або «нової економіки» базується на інноваційній основі. При цьому інновації розглядаються в широкому розумінні як багатостадійний комплексний процес за такою схемою: виникнення ідеї – наукові дослідження та реалізація пілотних проектів –

впровадження на практиці (завоювання ринку) – отримання економічного та соціального ефекту.

Загальноприйнято вважати, що термін «інновація» запровадив австрійський економіст Йозеф Шумпетер (1883-1950), який визначав інновацію як встановлення нової виробничої функції. «Інновація, на його думку, означає появу нової комбінації, перехід від старої виробничої функції до нової» [1]. В економічному словнику інновація трактується як: «1) нововведення, новинка; 2) втілення нових форм організації праці й управління, що охоплюють не тільки окреме підприємство, а й їх сукупність, галузь»[4]. Зауважимо, що головна умова інновації, це не тільки обов'язкове впровадження в господарську, управлінську чи фінансову діяльність, але й завоювання ринку.

Наступне, на що слід звернути увагу при розкритті сутності інновацій – це чітке визначення ознак, за якими можна ідентифікувати інновацію. На нашу думку, до них можна віднести:

- наявність новизни, інновація починається з виникнення нової ідеї, проведення наукового дослідження, експериментальної апробації (пілотного проекту);

- зв'язок з прогресом і розвитком, що передбачає створення нових продуктів і послуг, технологій і процесів;

- покращення якості продуктів, послуг та удосконалення технологій і процесів управління;

- практичне впровадження новацій, нововведення та вихід інновацій на конкурентний ринок;

- наявність економічних і соціальних ефектів, що виражається в підвищенні інтенсивності (зниженні енерго-, фондо-, матеріаломісткості тощо) та рівня задоволення потреб споживачів;

- посилення конкурентоспроможності та завоювання ринку, зміцнення ринкової позиції;

- підвищення ефективності діяльності та продуктивності праці тощо.

Для України низький рівень фінансування інновацій та недостатня підтримка держави є однією з причин її низького інноваційного розвитку.

Виступаючи, насамперед, фінансовими посередниками, банки забезпечують переміщення грошових фондів від інституційних секторів, що мають їх надлишок, у вигляді ліквідності або капіталу, до секторів, які мають потреби у додаткових ресурсах, відчувають дефіцит коштів. Основним каналом взаємодії банківських установ із зовнішнім середовищем є банківські продукти, привабливість, доступність та ефективність яких виявляється на ринку. Саме завдяки банківським фінансовим інструментам заощаджувачі зберігають, накопичують та капіталізують грошові кошти, а підприємницькі структури розвивають, оновлюють виробництво, не чекаючи акумуляції необхідного обсягу власних ресурсів.

Тенденцією розвитку світового банківського бізнесу в останні десятиліття стало суттєве загострення конкуренції як на національних, так і на глобальних ринках. Їх перенасиченість, а також підвищення вимогливості клієнтів, обумовлюють перехід від цінової до нецінової конкуренції, коли

перевагу отримують кредитно-фінансові інститути, що пропонують різноманітні, у тому числі й унікальні, інноваційні продукти, особливо зручні та оперативні умови їх надання.

Тому стратегічним напрямком розвитку світової банківської системи стає впровадження інновацій в усі сфери діяльності банків, яке дозволяє поєднувати зростання доходності, мінімізацію витрат, повніше задоволення клієнтських потреб та зміцнення конкурентних позицій кредитно-фінансових інститутів. Інноваційність у сучасних умовах стає найкращим брендом банку, що привертає до нього клієнтів, партнерів, інвесторів, кваліфікований персонал.

Одночасно підвищується значення ефективного стратегічного менеджменту у сфері інноваційної діяльності. Банки, що не мають чітких стратегічних установок у даному напрямку, не займаються розробкою інноваційних стратегій та не створюють комплексного механізму їх реалізації у нових, жорсткіших умовах, ставлять під загрозу своє перебування на фінансовому ринку.

В умовах жорсткої конкуренції, зниження доходності традиційних фінансових інструментів тільки інновації, що сприяють виконанню банками притаманних їм соціально-економічних функцій, можуть забезпечити стабільну лояльність клієнтів, прийнятну прибутковість банківського бізнесу та, у підсумку, зростання ринкової вартості банку, а також підвищення інвестиційної привабливості банківської системи у цілому. Інноваційний шлях розвитку вітчизняного банківського сектору покликаний сприяти реалізації стратегічної мети, створення сильної, диференційованої та ефективної банківської системи.

Щоб обслуговувати інноваційні операції їх необхідно ідентифікувати, тобто класифікувати для визначення об'єктів обліку. Спираючись на положення міжнародних стандартів банківські інновації поділяють на:

- продуктові;
- процесні;
- маркетингові;
- організаційні.

Враховуючи досвід інноваційної діяльності банків розвинутих країн, серед продуктових інновацій доцільно, на нашу думку, окремо виділяти банківські продукти у вигляді різноманітних фінансових інструментів. Нагадаємо, що згідно Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 13 «Фінансові інструменти», під останніми розуміються контракти, які одночасно приводять до виникнення (збільшення) фінансового активу в одного підприємства і фінансового зобов'язання або інструмента власного капіталу в іншого.

Процесні інновації полягають у впровадженні нових або покращених методів виробництва, технологій, способів діяльності, обладнання та програмного забезпечення. В банках – це вдосконалення умов та механізмів задоволення потреб клієнтів у різноманітних послугах.

Серед маркетингових інновацій для банківської діяльності найбільш актуальними є наступні види:

– ринкові інновації, що пов'язані з виведенням вже існуючих продуктів на нові ринки або застосуванням відомих процесів для обслуговування інших клієнтських груп;

– інновації у маркетингових комунікаціях (реклама, програми лояльності, ребрединг, зв'язок з громадськістю);

– інновації у каналах збуту банківських продуктів, що включають розвиток нових організаційних форм та філософії діяльності банківських відділень, застосування он-лайнних методів, а також впровадження концепції мультиканального обслуговування.

До організаційних інновацій, на наш погляд, необхідно віднести:

– управлінські інновації, що стосуються змін організаційної структури банку, механізмів планування, контролю, управління персоналом, стимулювання тощо;

– концептуальні інновації, які втілюються у змінах моделей та стратегій ведення бізнесу.

Банку, як продуценту банківських інновацій, доводиться постійно шукати відповіді на чотири питання:

1. що необхідно для розширення існуючих і освоєння нових фінансових ринків;

2. що необхідно здійснити для розробки банківської інновації;

3. що необхідно зробити для впровадження банківської інновації на ринку;

4. як ефективно управляти банківською інновацією.

Розв'язання цих завдань створює основу для визначення необхідного періоду часу, матеріальних, фінансових, трудових та інформаційних ресурсів. Ув'язка часу і ресурсів в єдиний процес визначає значимість концепції життєвого циклу банківської інновації. Ці відміни зачіпають, в першу чергу, загальну тривалість життєвого циклу, тривалість кожної стадії всередині циклу, особливості розвитку самого циклу, різну кількість стадій. Види і кількість стадій життєвого циклу визначаються особливостями тієї або іншої банківської інновації. Проте в кожній інновації можна виділити як базову основу, яка чітко характеризує самостійні стадії життєвого циклу.

Життєвий цикл нового банківського продукту включає в себе чотири стадії :

1) розробку процедури операції і оформлення її в документ;

2) реалізація операції;

3) стабілізація ринку (накопичення ринку);

4) падіння ринку (різке зниження продаж) (рис 1). Де, (О-А) – фінансування процесу розробки операції і створення документа; (1-Б) – реалізація операцій всередині господарського суб'єкта; (1-2) – реалізація операції на ринку; 2 – точка переходу до насиченого ринку; 3 – точка переходу до скорочення обсягу ринку і його падіння; 4 – точка звуження продажу операцій на ринку.

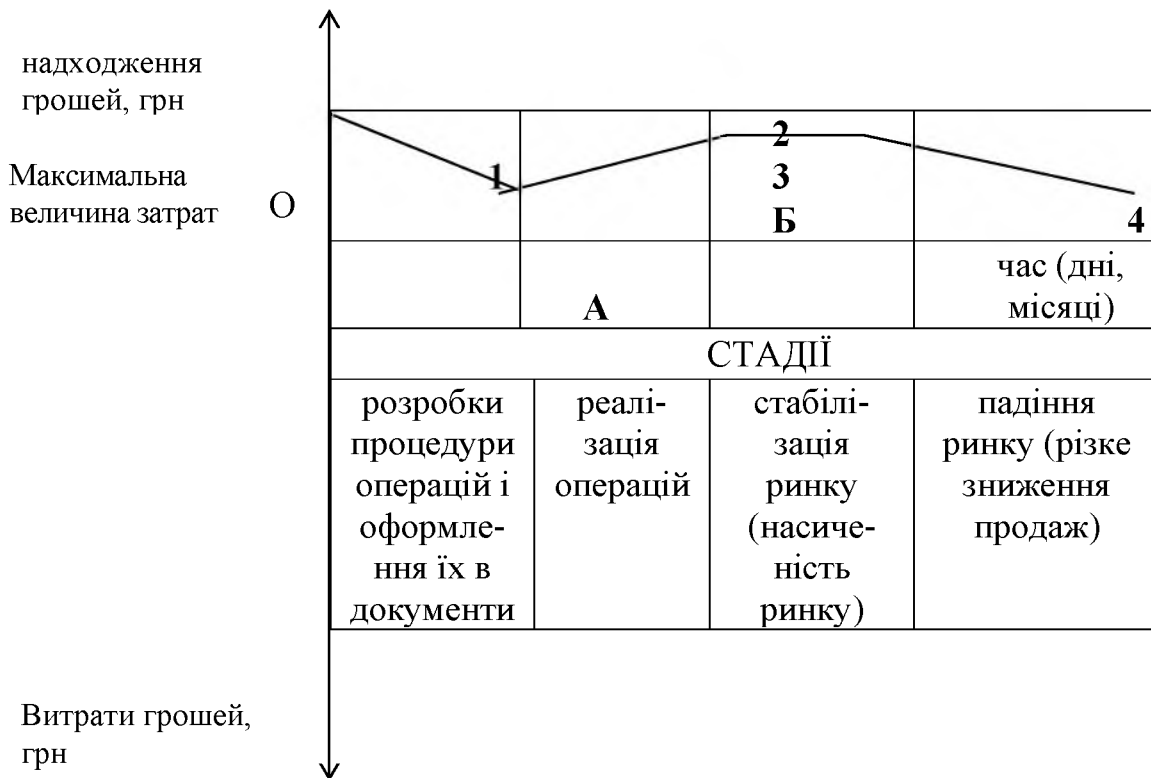

Рис. 1 Схема життєвого циклу нової банківської операції

Розкриття економічної сутності інновацій їх класифікація та ідентифікація дають можливість визначити об'єкти обліку інноваційної діяльності в банку.

Ми вважаємо, що об'єктами обліку банківських інновацій є господарські засоби, джерела її утворення, фінансово-господарські процеси (створення банківських продуктів, їх просування, розподіл отриманих результатів) Аналогічної позиції дотримуються Петрук О. М. та Заводовська Л. А [5]. Взаємозв'язок операцій, що створюють ці об'єкти показано на рис. 2.

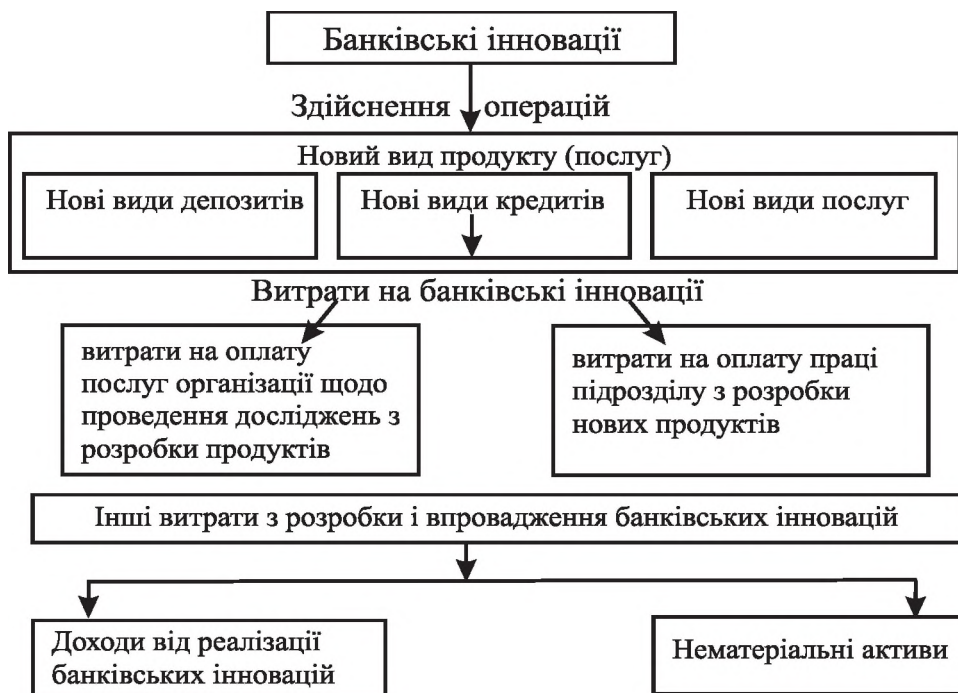

Рис. 2 Об'єкти бухгалтерського обліку операцій з банківськими інноваціями

Для вирішення проблеми обліку інноваційних витрат пропонуємо використання синтетичного рахунка 739 «Інші операційні витрати банку».

А для забезпечення систематизації і аналізу інформації про витрати – вести облік витрат на цьому рахунку в розрізі наступних субрахунків за групами інноваційних витрат:

739.1 «Маркетингові витрати на дослідження потреб ринку, відбір і вивчення якості отриманих ідей, пошук потенційних засновників»);

739.2 «Інноваційне проектування (витрати пов'язані з розробкою плану дій, розрахунком планових показників проекту, бюджетуванням)»);

739.3 «Інноваційне виробництво (витрати на виробництво інноваційного продукту, вартість всіх спожитих матеріальних і нематеріальних ресурсів)»);

739.4 «Комерціалізація інноваційного продукту (витрати на рекламу, просування й збут)»);

739.5 «Інші витрати (частина непрямих витрат на управління банком)»).

На нашу думку, даний метод є зручним, тому що у процесі здійснення інноваційної діяльності банк несе витрати, які впливають на собівартість створення інноваційного продукту, а в подальшому і при визначенні фінансових результатів. Тому доцільніше відображати інноваційні витрати на вказаному рахунку 739 і закрити його рахунком 639 «Інші операційні доходи».

Такий підхід забезпечує відображення всіх витрат інноваційної діяльності на одному рахунку, з метою визначення собівартості інноваційних проектів. Адже відсутність методичних рекомендацій з обліку витрат на інноваційні процеси призвела до розпорошення витрат на різних рахунках витрат, що ускладнює визначення собівартості кожного етапу робіт і формування загальної суми цих витрат на інноваційний продукт. Запропоновані субрахунки синтетичного рахунку «Інноваційні витрати» забезпечать можливість поступового накопичення інформації про витрати, понесені на етапах виробництва та реалізації інновації.

Висновки. Вихід із фінансової кризи, в якій перебуває нині банківська система України, в значній мірі залежить, як, підтверджує світовий досвід, від впровадження інновацій. В першу чергу таких, як інтернет-технологій, соціальних мереж, смартфонів, мобільного банкінгу для задоволення потреб клієнтів, як у фінансових, так і нефінансових послугах.

Невід'ємною складовою цих процесів є облікове забезпечення менеджерів інформацією, рівень якої залежить від обґрунтованого визначення об'єктів обліку інноваційної діяльності. До цих об'єктів необхідно віднести:

– витрати на оплату послуг щодо проведення досліджень з розробки нових продуктів;

– витрати на оплату праці працівників підрозділу банку з розробки нових продуктів;

– інші витрати здійснені в ході розробки, впровадження, просування банківських інновацій;

– доходи від реалізації банківських інновацій;

– нематеріальні активи. Ці об'єкти обґрунтовано виходячи з економічної сутності інновацій, їх класифікації та в поєднанні із вимогами сучасних комп'ютерних програмних технологій.

Список використаних джерел

1. Schumpeter, I., Business Cycles (Text). I. Schumpeter – New York. 1939 – с. 87-88
2. Єгоричева С. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти. Монографія (С.Б. Єгоричева). Полтава, ТОВ «АСМІ», 2010, 348 с.
3. Карчева І.Я. Інновації: «Основа стабільного розвитку та ефективності (І. Я Карчева). Прикладна статистика: проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць НАСОА, К., ТОВ «Формат» – 2012, с. 305-314.
4. Осовська Г. В Економічний словник (Г. В. Осовська, О. О. Юркевич, Й.С. Завадський – К. Конуор, – 2009, – 360 с.
5. Петрук О. М, Заводовська Л. А. Інноваційна діяльність комерційних банків. Визначення об'єктів обліку. Вісник ЖДТУ, 2014 № 2(68), с . 35-40
6. Регулювання діяльності банків і умовах глобальних викликів(текст) Монографія (Л. О. Примостка, М. І. Діба, О. О. Чуб та ін) За ред.. д-ра екон. наук Л. О. Примостки, – К: КНЕУ, 2012. – 459 с.

А. М. Герасимович

д.е.н, професор кафедри менеджмента банкової діяльності,
ГВУЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

Н. А. Морозова-Герасимович

к.е.н., сертифікований аудитор

МЕТОДИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ОРГАНИЗАЦИИ УЧЕТА БАНКОВСКИХ ИННОВАЦИЙ

Аннотация: Раскрыт механизм взаимосвязи экономической сущности банковских инноваций с их классификацией, определением объектов учета и системы счетов для отражения инновационной деятельности кредитного учреждения.

Ключевые слова: банки, инновации, классификация, объекты учёта, счета.

A. M. Herasymovych

professor of Department of management of banking activities
Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

N. A. Morozova-Gerasimovich

Ph. D. in Economics, certified auditor

THE METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF BANKING INNOVATION

Abstract: the mechanism of the relationship between economic efficiency of banking innovations and their classification, determination of the object of accounting and system of accounts to reflect the innovation activities of credit institutions.

Keywords: banks, innovation, classification, objects of accounting, accounts.